

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Αρχαιολογία του τοπίου: Θεωρητικές και ερμηνευτικές προσεγγίσεις

Ενότητα 1.2: Η προϊστορία του τοπίου

Γιώργος Βαβουρανάκης

Φιλοσοφική Σχολή

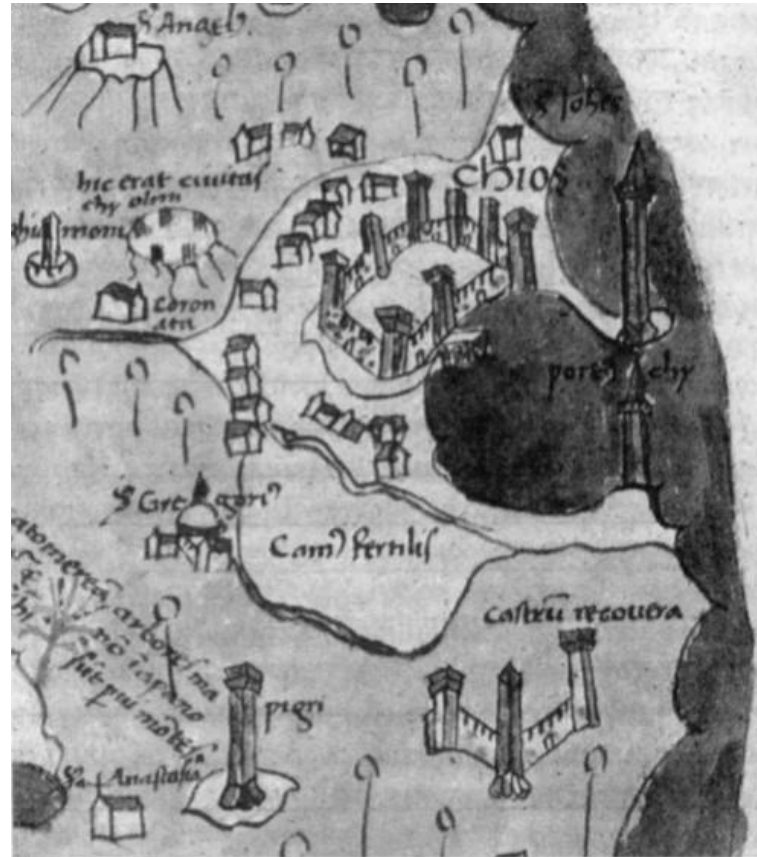
Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας

Η προϊστορία του τοπίου

Από το Μεσαίωνα έως τις απαρχές της
επιστημονικής αρχαιολογίας

Οι πρώτες χαρτογραφήσεις

- Οι ιστορικές και κοινωνικές αλλαγές του 15^{ου} αιώνα
- Η διάθεση αποτύπωσης του χώρου
- Το στρατιωτικό ενδιαφέρον

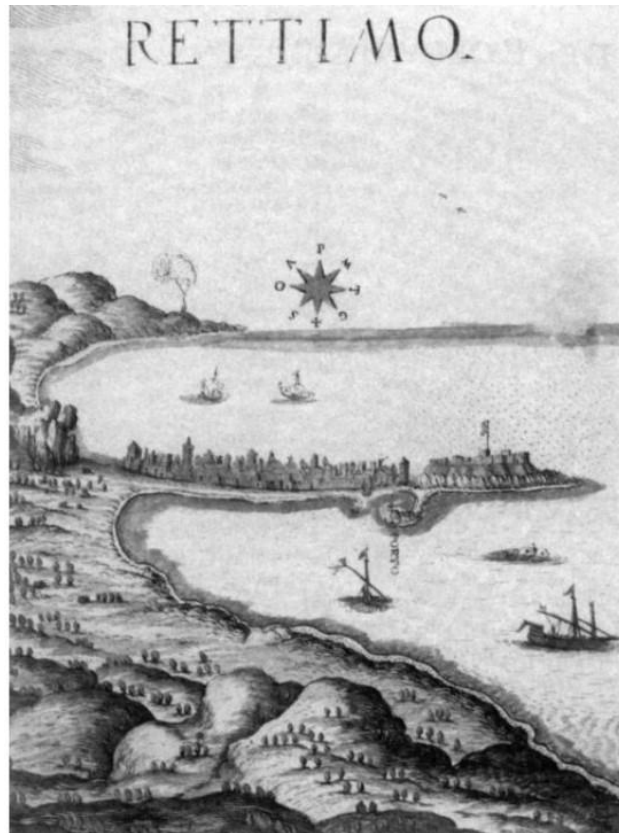
C. Bundelmonti, *Liber Insularum Arcipelagi*, Βενετία (1420)

1

Η εισαγωγή της προοπτικής

Ρέθυμνο 1651

2

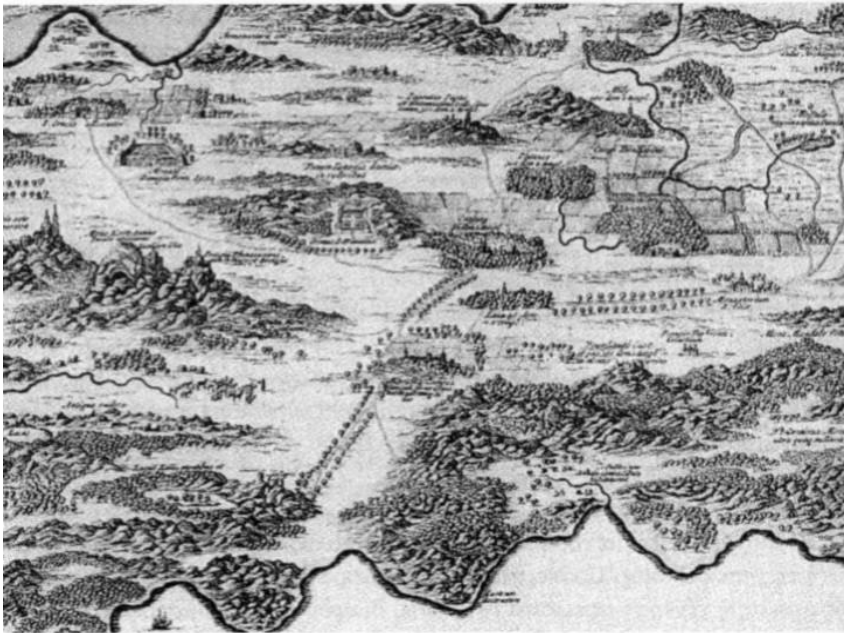
Ναύπλιο 1684

3

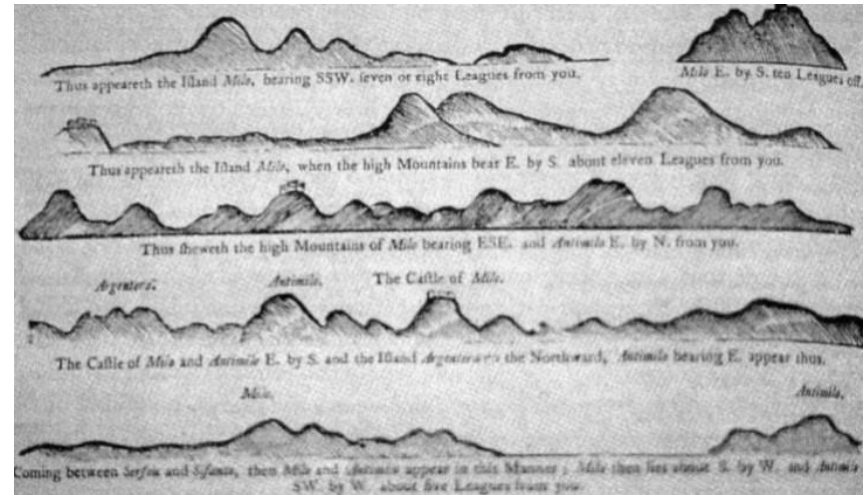

Δύο προσεγγίσεις του τοπίου

Από αέρος: Σάμος 1700,
Π. Σενκ, Άμστερνταμ

4

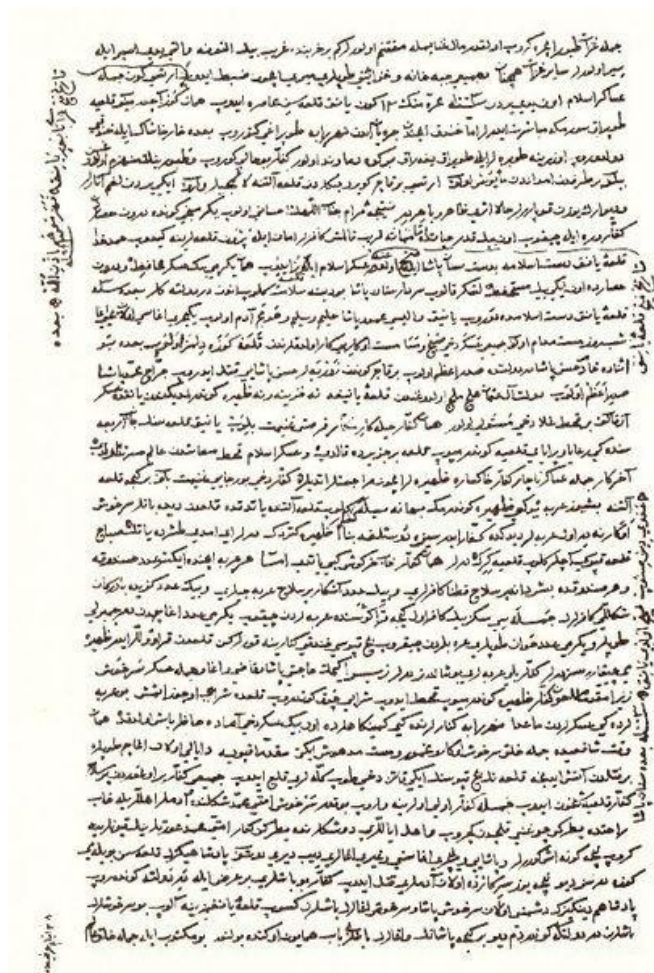
5

The English Pilot, The
Mediterranean Sea, Λονδίνο 1671

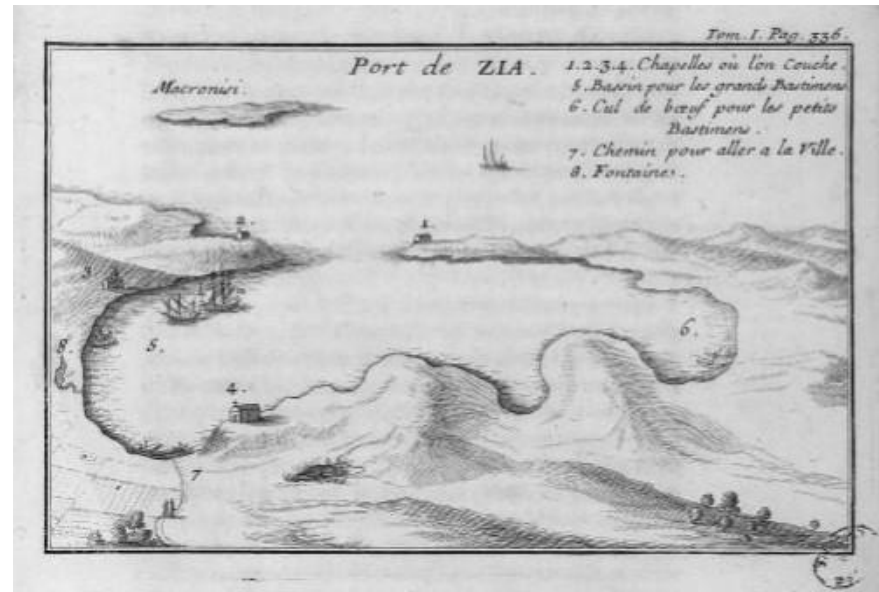
Εβλιγιά Τσελεμπή

- 1676: «Seyahatnâme» (Σεγιαχατ-ναμέ) - «Βιβλίο των ταξιδιών»
- Περιηγητικές εντυπώσεις από την Οθωμανική αυτοκρατορία
- Χαρακτηριστικά, πόλεων, οικισμών, αγροτικής υπαίθρου
- Περιγραφή φυσικών χαρακτηριστικών
- Περιγραφή ανθρωπογενών χαρακτηριστικών

Οι Ευρωπαίοι περιηγητές

- Ταξίδια γνωριμίας με την ανατολική Μεσόγειο
- Κλασικισμός και Οριενταλισμός
- Γεωπολιτικό ενδιαφέρον ευρωπαϊκών χωρών για την Οθωμανική αυτοκρατορία
- Περιγραφή αστικού και αγροτικού τοπίου

Joseph Pitton de Tournefort. Relation d'un voyage du Levant: fait par ordre du Roi: contenant l'histoire ancienne & moderne de plusieurs isles de l'Archipel, de Constantinople, des Côtes de la Mer Noire, de l'Armenie, de la Georgie, des frontières de Perse & de l'Asie Mineure. Paris (1717)

7

Η περιγραφική απεικόνιση του τοπίου

8

Marie-Gabriel-Florent-Auguste de Choiseul-Gouffier (1752-1817)

Voyage pittoresque de la Grèce. Paris (1782-1822)

Σίφνος

9

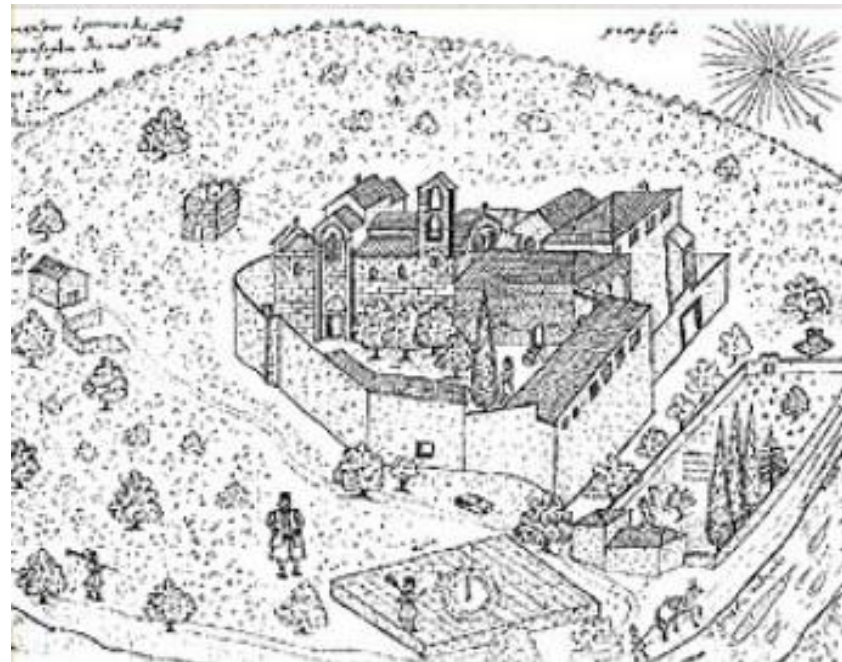
Ρόδος

10

Η καταγραφή του Βασίλι Μπάρσκι (1723-1747)

- Ρώσος μοναχός
- Έμφαση σε χριστιανικά μνημεία
- Ορθόδοξα μοναστήρια
- Περιβάλλον χώρος
- Εικόνα υπαίθρου

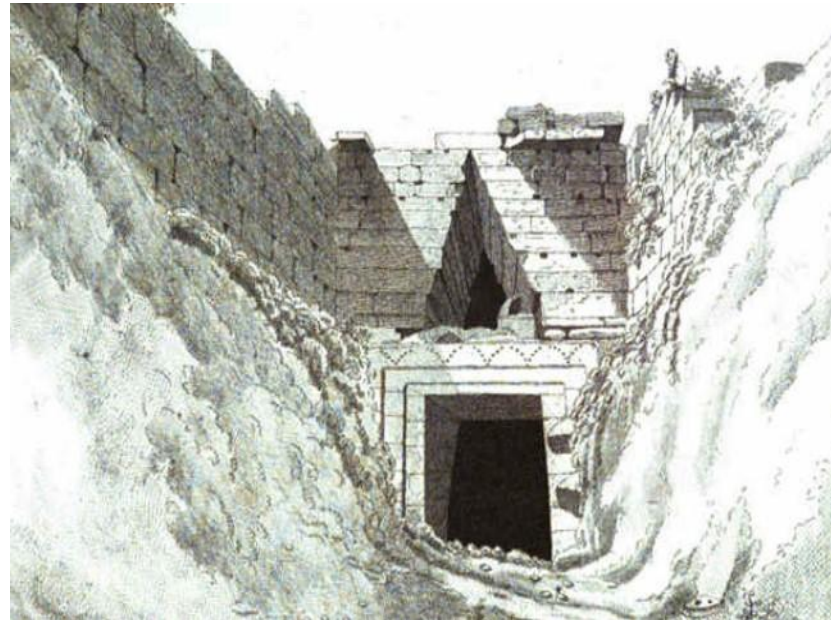
11

Κάτω Παναγιά Άρτας

Grigorovich-Barskij S.V., *Stranstrovanija Vasilija Grigorovica-Barskago po svjatym mestam Vostoka s 1723 po 1747*, Sankt-Peterburg (1885-1887)

Τέλη 18ου – αρχές 19ου αι.

- Η “Μεγάλη Περιήγηση” (Grand Tour)
- Συνήθως ευγενείς ή αξιωματούχοι
- Συχνά αρχιτέκτονες ή καλλιτέχνες προς αναζήτηση έμπνευσης από τα έργα της Αρχαιότητας
- Συχνά με κλασικές σπουδές

12

William Gell, 1777-1836

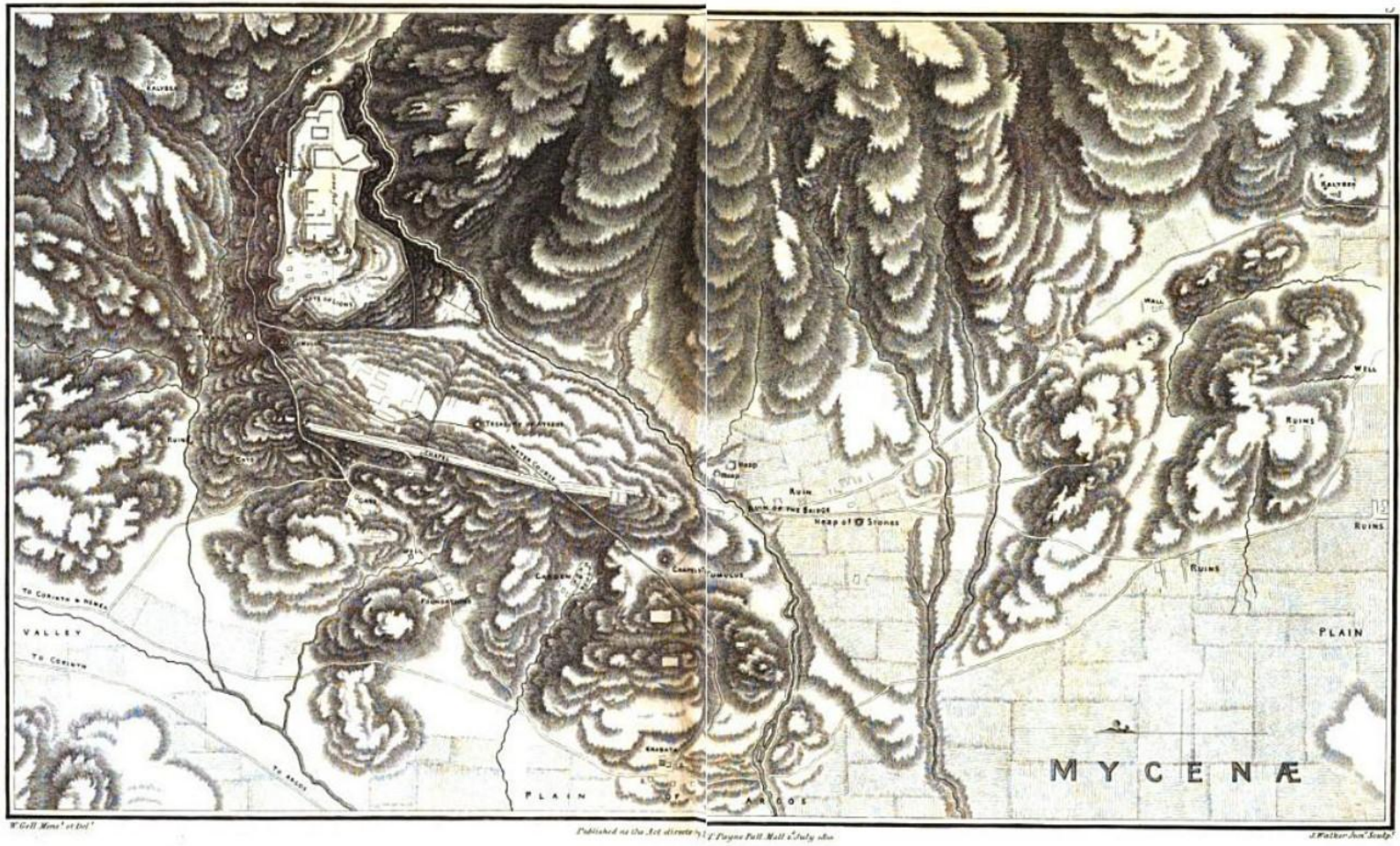
- Γόνος οικογένειας πολιτικών και στρατιωτικών
- Κλασικές σπουδές στο Καίμπριτζ
- Με διπλωματική αποστολή στην οθωμανική αυτοκρατορία (1801)
- Αρχαιογνωστική αποστολή της Εταιρείας των Dilettanti (1804-7)
- Τοπογράφος, αρχαιογνώστης, “αρχαιολόγος”, καλλιτέχνης κλπ.

13

Χάρτης των Μυκηνών

Τα ερείπια της Τίρυνθας

15

Gell, W. *The itinerary of Greece: with a commentary on Pausanias and Strabo and an account of the monuments of antiquity at present existing in that country.* London (1810)

Η πεδιάδα του Άργους

16

Gell, W. *The itinerary of Greece: with a commentary on Pausanias and Strabo and an account of the monuments of antiquity at present existing in that country.* London (1810)

William Martin Leake (1777-1860)

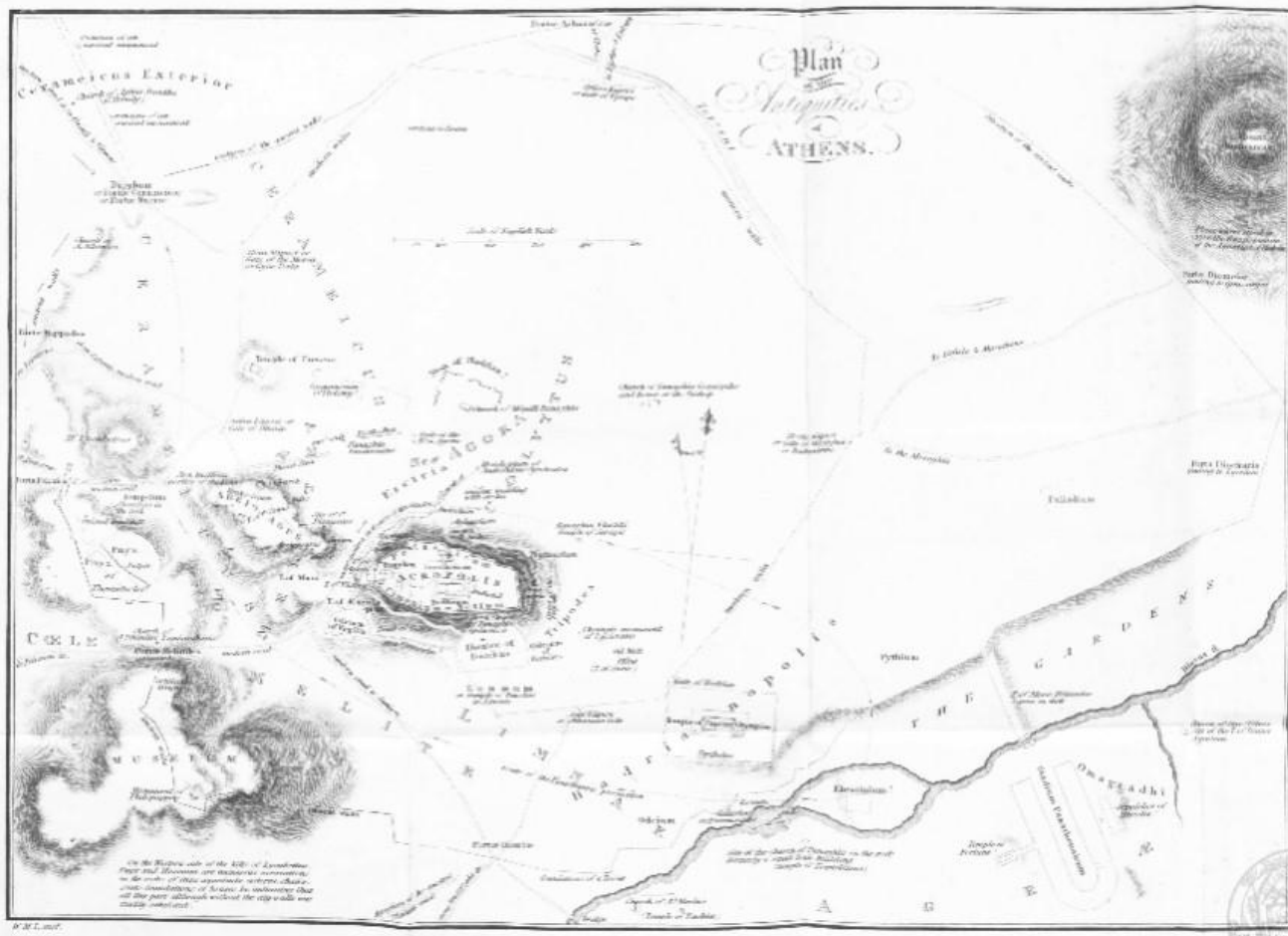
- Αξιωματικός πυροβολικού
- Τοπογράφος
- Αρχαιοδίφης

- The topography of Athens (1821)
- Journal of a tour in Asia Minor (1824)
- Travels in the Morea (1830)
- Peloponnesiaca (1846)
- Travels in Northern Greece (1835)

17

The topography of Athens (1821)

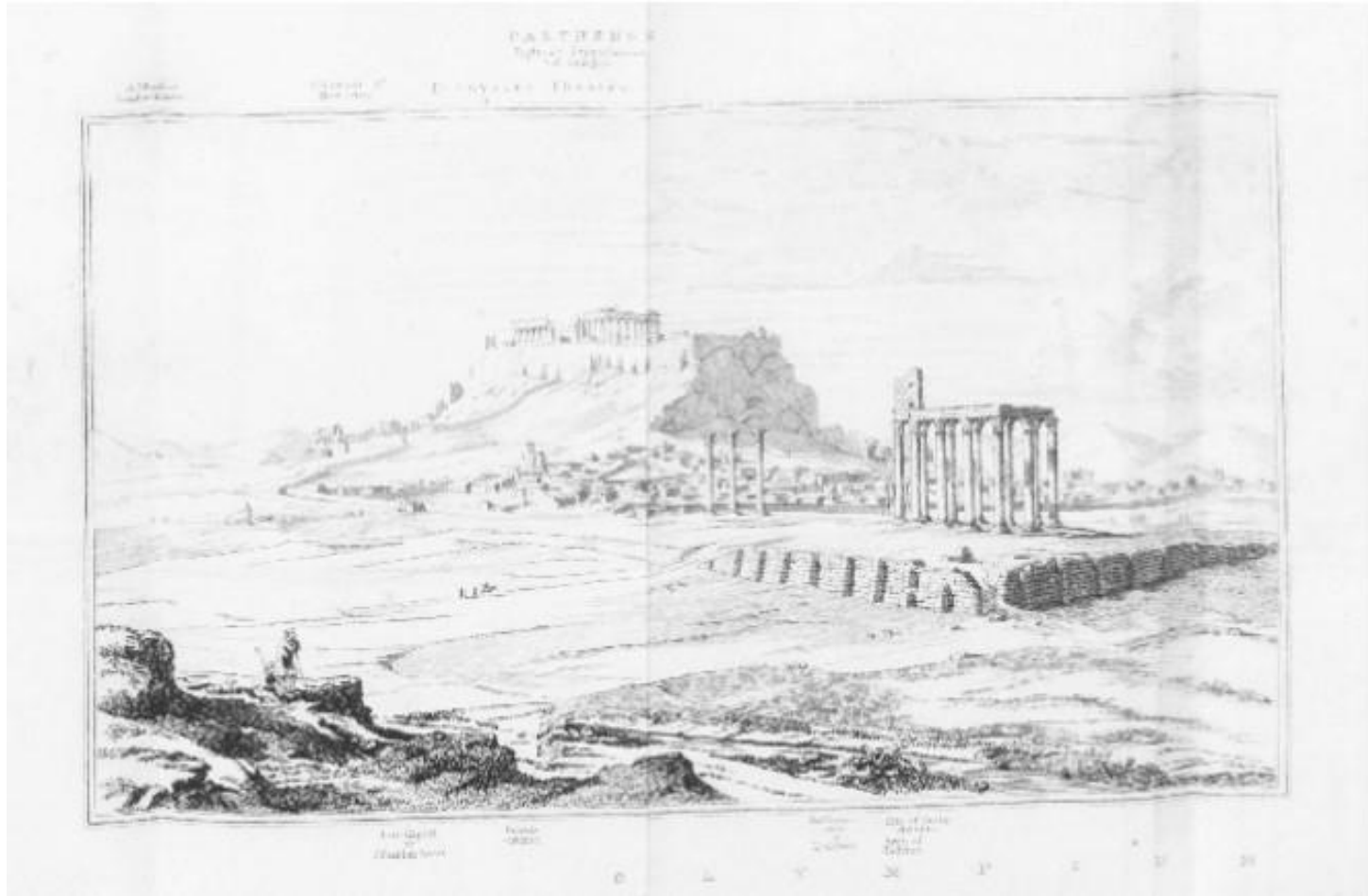

18

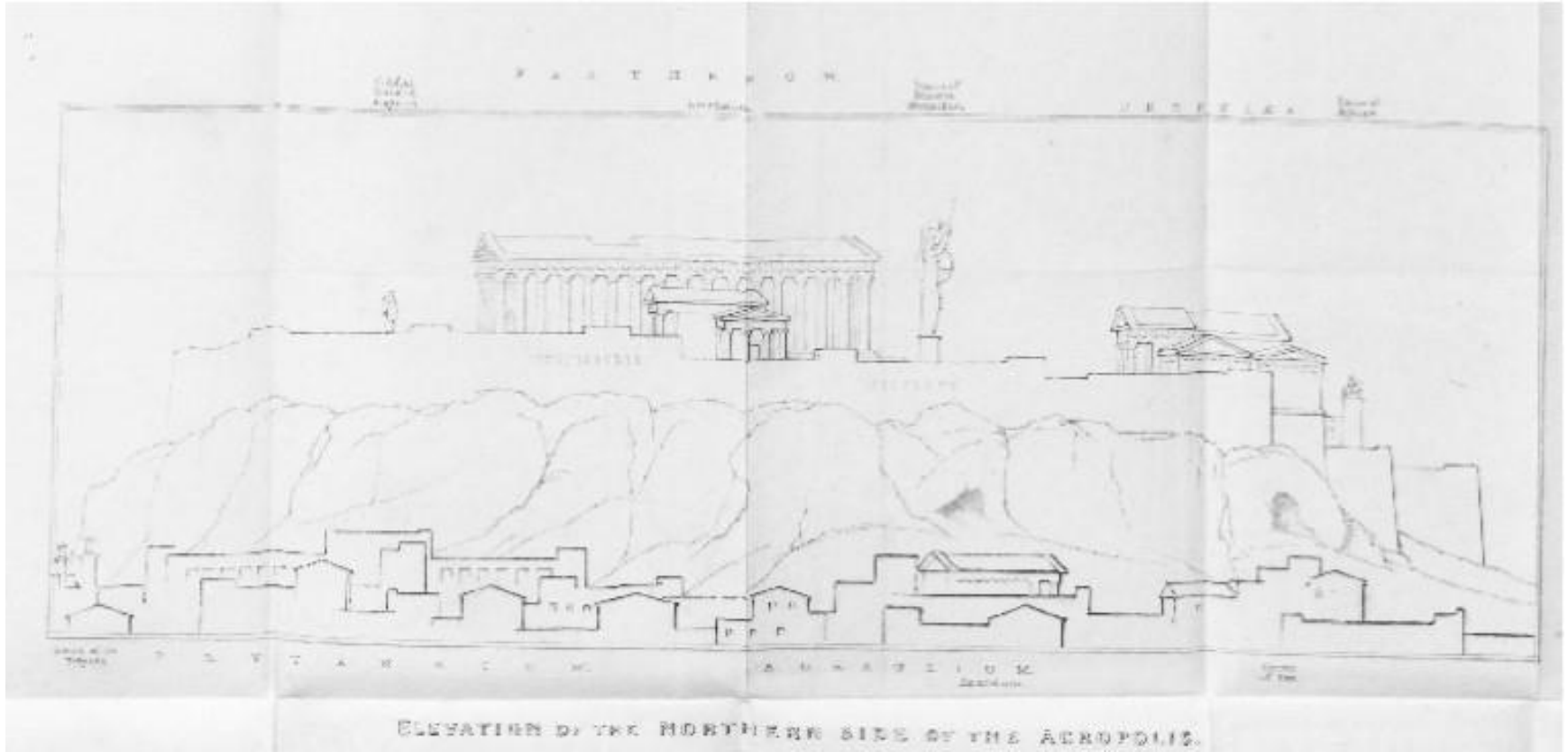
The topography of Athens (1821) [2]

19

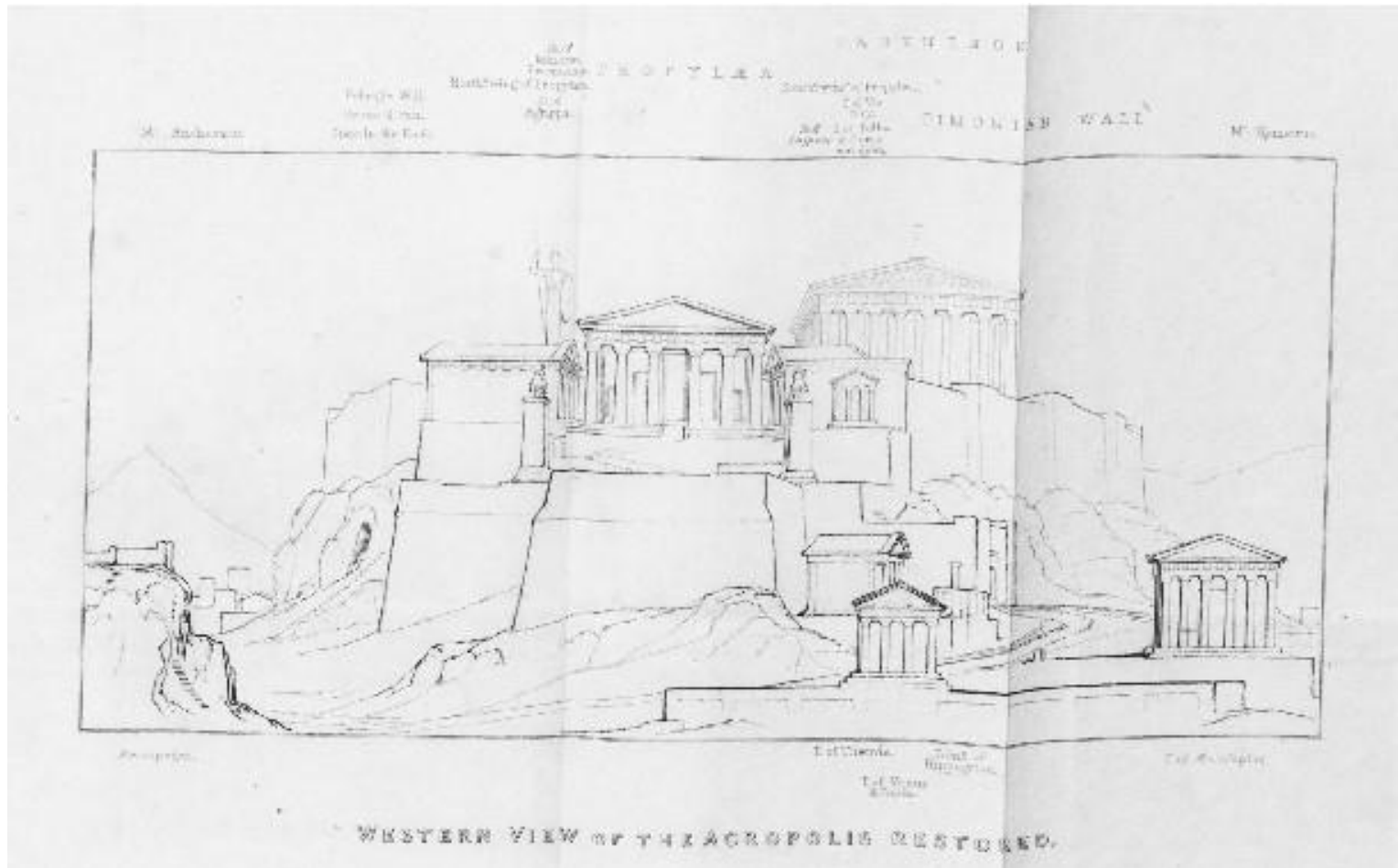
The topography of Athens (1821) [3]

20

The topography of Athens (1821) [4]

21

Edward Dodwell (1767 –1832)

- Ιρλανδός
- Ζωγράφος
- Περιηγητής
- Αρχαιοδίφης

22

- A Classical and Topographical Tour through Greece (1819)
- Views in Greece (1821)
- Views and Descriptions of Cyclopiian or Pelasgic Remains in Italy and Greece (1834)

Edward Dodwell (1767 – 13 May 1832)

[2]

Αργολική πεδιάδα

23

Ορχομενός

24

Καταγραφή και ανασύνθεση

- Αναζήτηση αρχαιοτήτων
- Ταύτιση αρχαίων πηγών
- Προϊστορικές αρχαιότητες: Ταύτιση μύθων
- Εντοπισμός/καταγραφή
- Ανασύνθεση παρελθόντος

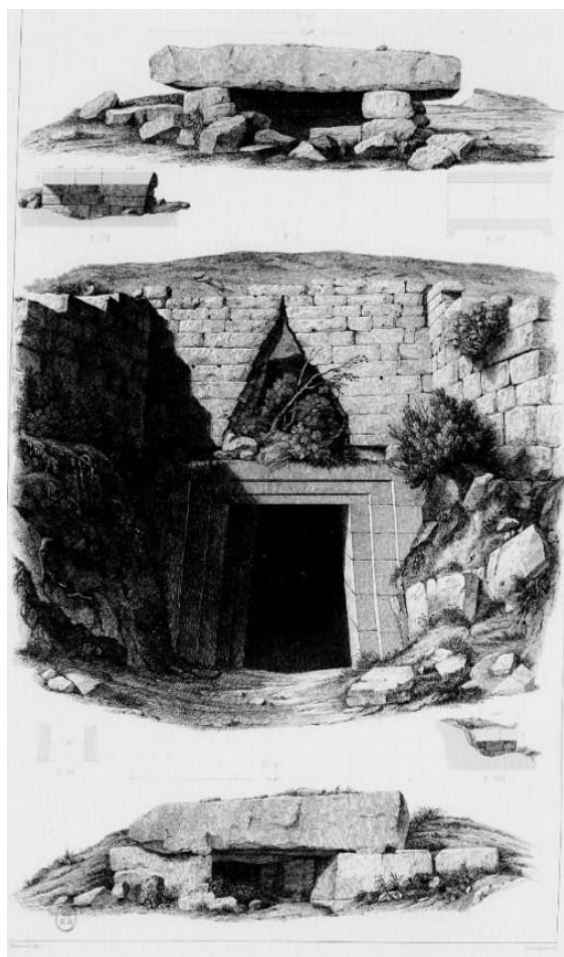
25

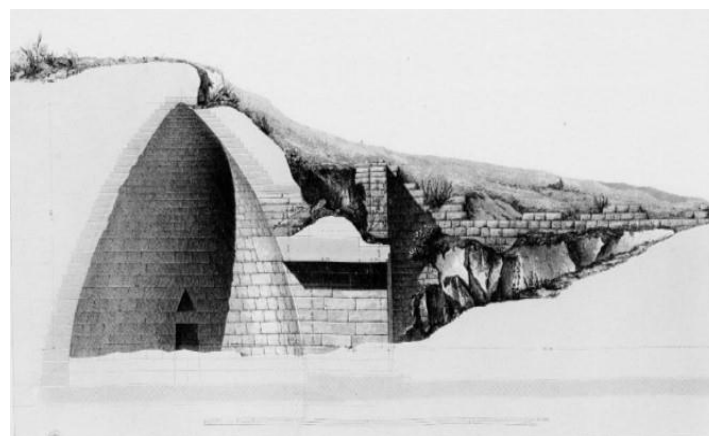
26

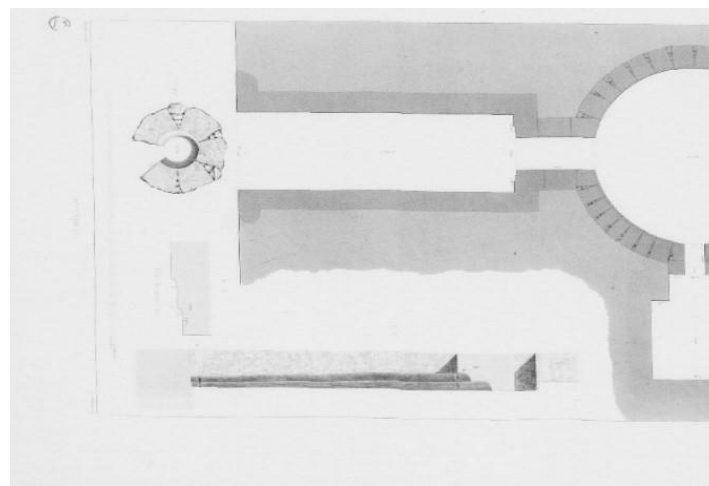
Αποστολή Μορέως: Θησαυρός Ατρέα

27

28

29

H. Schliemann & W. Dörpfeld

30

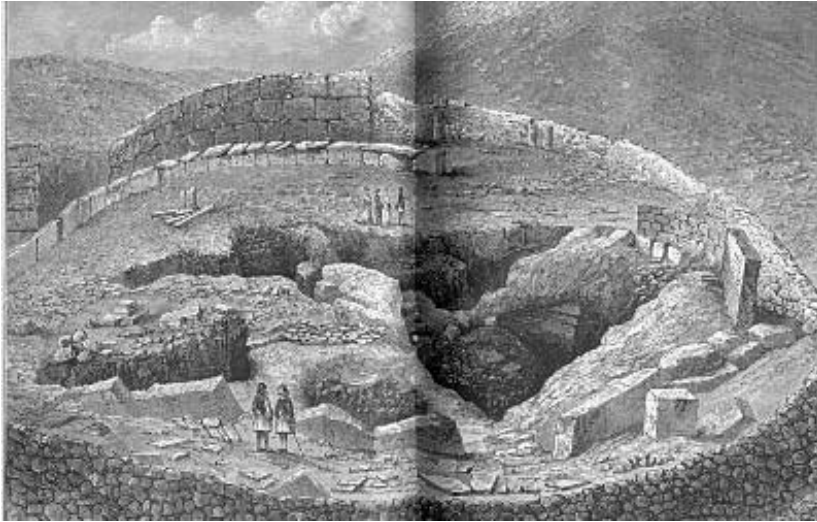

31

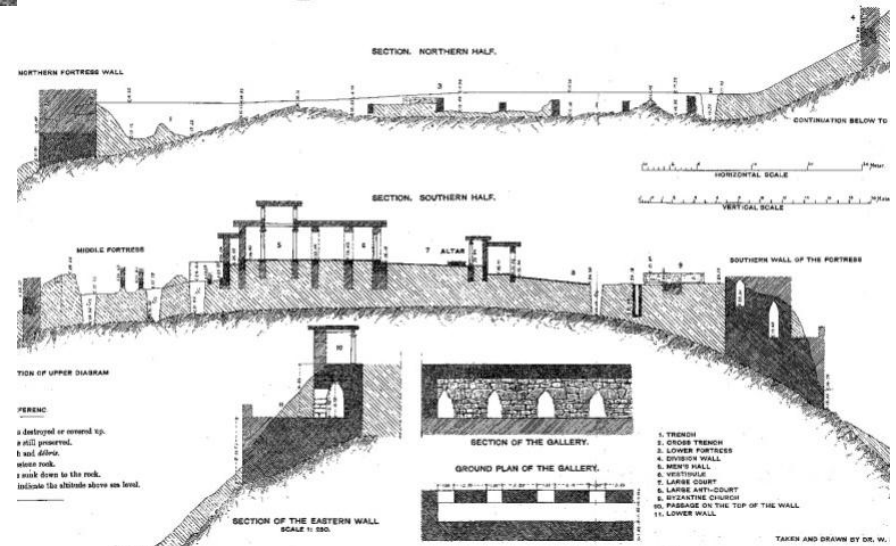
H. Schliemann & W. Dörpfeld [2]

32

Ε. Σλήμαν, Μυκήνες:
Ταφικός Κύκλος Α

W. Dörpfeld, Τίρυνθα,
Τομή και αποκατάσταση
αρχιτεκτονικών καταλοίπων

33

Όμηρος και αρχαιολογία

34

35

Η ανασκαφή στη Λευκάδα - «Ιθάκη» (Alt Ithaka) από τον W. Dörpfeld

Όμηρος, τοπογραφία, αρχαιολογία και «επώνυμα» ανάκτορα

Ανάκτορο Μενελάου: Από την Πελλάνα
στον Άγιο Βασίλειο Λακωνίας

Ανάκτορο Οδυσσέα: Από τον Άγιο Αθανάσιο
Ιθάκης στα Τζαννάτα Κεφαλονιάς

36

Ανάκτορο Αίαντα Τελαμώνιου,
Σαλαμίνα

37

38

Τέλος

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημειώματα

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.0.

Έχουν προηγηθεί οι κάτωθι εκδόσεις:

- Έκδοση διαθέσιμη εδώ <http://eclass.uoa.gr/courses/ARCH366/>

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Εθνικών και Καποδιστριακών Πανεπιστημίων Αθηνών, Γιώργος Βαβουρανάκης 2015. Γιώργος Βαβουρανάκης. «Αρχαιολογία του τοπίου: θεωρητικές και ερμηνευτικές προσεγγίσεις. Ενότητα 1.2: Η προϊστορία του τοπίου». Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://opencourses.uoa.gr/courses/ARCH11/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (1/8)

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

Εικόνες/Σχήματα/Διαγράμματα/Φωτογραφίες

Εικόνα 1: C. Bundelmonti, Liber Insularum Arcipelagi, Βενετία (1420). Copyrighted.
<http://eng.travelogues.gr/utills/timthumb.php?src=http://77.235.53.28/~englisht/archive/fullsize/0f229cc61bc0184061e34d613ac46afa.jpg&w=480&q=80>

Εικόνα 2: Η χαλκογραφία του Ρεθύμνου του Marco Boschini, 1651. Copyrighted.
<http://5gym-irakl.ira.sch.gr/news/images/stories/rethimno.jpg>

Εικόνα 3: Η χαλκογραφία του Ναυπλίου, 1684. Copyrighted.

Εικόνα 4: Από αέρος: Σάμος 1700, Π. Σενκ, Άμστερνταμ. Copyrighted.

Εικόνα 5: The English Pilot, The Mediterranean Sea, Λονδίνο 1671. Copyrighted.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (2/8)

Εικόνα 6: Χειρόγραφο του Εβλιγιά Τσελεμπή από το Τόμο VII Seyahatnâme «Βιβλίο των ταξιδιών». Public domain.

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Celebi1.jpg>

Εικόνα 7: Joseph Pitton de Tournefort. Relation d'un voyage du Levant: fait par ordre du Roi: contenant l'histoire ancienne & moderne de plusieurs isles de l'Archipel, de Constantinople, des Côtes de la Mer Noire, de l'Armenie, de la Georgie, des frontières de Perse & de l'Asie Mineure. Paris (1717). Copyrighted.

Εικόνα 8: Marie-Gabriel-Florent-Auguste de Choiseul-Gouffier (1752-1817). Public domain. <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gouffier-Choiseul.jpg>

Εικόνα 9: Σίφνος. Voyage pittoresque de la Grèce. Paris (1782-1822). Copyrighted. <http://el.travelogues.gr/item.php?view=44413>

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (3/8)

Εικόνα 10: Ρόδος. Voyage pittoresque de la Grèce. Paris (1782-1822). Copyrighted.
<http://www.christies.com/lotfinder/LargeImage.aspx?image=http://www.christies.com/lotfinderimages/d39289/d3928927x.jpg>

Εικόνα 11: Grigorovich-Barskij S.V., Stranstrovanija Vasilija Grigorovica-Barskago po svjatym mestam Vostoka s 1723 po 1747, Sankt-Peterburg (1885-1887).
Copyrighted.
http://www.ime.gr/chronos/11/pct/gr/oikonomia/foros/xoros/images/monastiria_image1.html

Εικόνα 12: Θολωτός τάφος στις Μυκήνες γνωστός και ως «Θησαυρός του Ατρέα».
Copyrighted.
<http://el.travelogues.gr/utills/timthumb.php?src=http://77.235.53.28/~travelog/archive/fullsize/09b19b56d829c4022805edb99b8e29e7.jpg&w=480&q=80>

Εικόνα 13: William Gell, 1777-1836. Public domain.
<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:WilliamGell.jpg>

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (4/8)

Εικόνα 14: Χαρτης των Μυκηνών. Gell, W. The itinerary of Greece: with a commentary on Pausanias and Strabo and an account of the monuments of antiquity at present existing in that country. London (1810). Copyrighted.

<http://el.travelogues.gr/item.php?view=53512>

Εικόνα 15: Τα ερείπια της Τίρυνθας. Gell, W. The itinerary of Greece: with a commentary on Pausanias and Strabo and an account of the monuments of antiquity at present existing in that country. London (1810). Copyrighted.

<http://el.travelogues.gr/item.php?view=53526>

Εικόνα 16: Η πεδιάδα του Άργους. Gell, W. The itinerary of Greece: with a commentary on Pausanias and Strabo and an account of the monuments of antiquity at present existing in that country. London (1810). Copyrighted.

Εικόνα 17: William Martin Leake. Public domain.

[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:William Martin Leake by Christian Albrecht Jensen.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:William_Martin_Leake_by_Christian_Albrecht_Jensen.jpg)

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (5/8)

Εικόνες 18-19-20-21: William Martin Leake, The topography of Athens (1821).
Copyrighted.

Εικόνα 22: West Front of the Parthenon. Public domain.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Dodwell_Parthenon_2.jpg

Εικόνα 23: Αργολική πεδιάδα. Edward Dodwell (1767 – 13 May 1832).
Copyrighted.

Εικόνα 24: Ορχομενός. Edward Dodwell (1767 – 13 May 1832). Public domain.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ruins_of_Orchomenos.jpg?uselang=el

Εικόνα 25: William Gell, 1777-1836. Public domain.

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:WilliamGell.jpg>

Εικόνα 26: William Martin Leake. Public domain.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:William_Martin_Leake_by_Christian_Albrecht_Jensen.jpg

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (6/8)

Εικόνα 27: Η είσοδος του Θολωτού τάφου των Μυκηνών. Λακκοειδείς τάφοι στις Μυκήνες: Είσοδοι, τομές καθ' ύψος, κατόψεις. Copyrighted.

<http://el.travelogues.gr/item.php?view=57857>

Εικόνα 28: Τομή καθ' ύψος του Θολωτού τάφου των Μυκηνών. Copyrighted.

<http://el.travelogues.gr/item.php?view=57855>

Εικόνα 29: Κάτοψη και αρχιτεκτονικές λεπτομέρειες του Θολωτού τάφου των Μυκηνών. Copyrighted. <http://el.travelogues.gr/item.php?view=57854>

Εικόνα 30: Heinrich Schliemann. Public domain.

[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Prof. H. Schliemann.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Prof._H._Schliemann.jpg)

Εικόνα 31: Wilhelm Dörpfeld. Public domain.

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Doerpfeld2.jpg>

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (7/8)

Εικόνα 32: Ε. Σλήμαν, Μυκήνες: Ταφικός Κύκλος Α. Copyrighted.

http://www.southwestern.edu/departments/classics/latin/garcia4_files/scliemycvi.jpeg

Εικόνα 33: W. Dörpfeld, Τίρυνθα, Τομή και αποκατάσταση αρχιτεκτονικών καταλοίπων. Copyrighted.

Εικόνες 34-35: Η ανασκαφή στη Λευκάδα - «Ιθάκη» (Alt Ithaka) από τον W.

Dörpfeld. Copyrighted. [http://www.meganisitimes.gr/wp-content/uploads/2012/03/dscn1495-](http://www.meganisitimes.gr/wp-content/uploads/2012/03/dscn1495-300x237.jpg)

[300x237.jpg](http://www.meganisitimes.gr/wp-content/uploads/2012/03/dscn1495-300x237.jpg)

[https://nikiana.files.wordpress.com/2008/11/doe1gr.jpg?w=500&h=3](https://nikiana.files.wordpress.com/2008/11/doe1gr.jpg?w=500&h=312)

[12](https://nikiana.files.wordpress.com/2008/11/doe1gr.jpg?w=500&h=312)

Εικόνα 36: Ανάκτορο Οδυσσέα: Από τον Άγιο Αθανάσιο Ιθάκης στα Τζαννάτα

Κεφαλονιάς. Copyrighted. [http://www.archaiologia.gr/wp-](http://www.archaiologia.gr/wp-content/uploads/2011/11/EID-TZANNATA-1.jpg)

[content/uploads/2011/11/EID-TZANNATA-1.jpg](http://www.archaiologia.gr/wp-content/uploads/2011/11/EID-TZANNATA-1.jpg)

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (8/8)

Εικόνα 37: Ανάκτορο Μενελάου: Από την Πελλάνα στον Άγιο Βασίλειο Λακωνίας. Copyrighted. http://2.bp.blogspot.com/-n8aAB3KEexY/T9cVUKxImHI/AAAAAAAAAIY/7ugCoHXiyIk/s1600/2012-05-30_111_4.jpg

Εικόνα 38: Ανάκτορο Αίαντα Τελαμώνιου, Σαλαμίνα. Copyrighted. <http://3.bp.blogspot.com/-GGF21Fhv21c/Uil0wQXc3ZI/AAAAAAAAApQ/mOpY57Ldto0/s1600/2006-4-28-ajax-57190804.jpg>

